Borbély László

„A GOLGOTAI KERESZT MAGAMBAN REJLŐ KÖZÉPPONTJÁN ÁT”

Három novella*

A BULGAKOVRÓL ELNEVEZETT UTCA

„Az utolsó fél liter vöröset már nem lett volna szabad meginnom” – gondoltam, miután elbúcsúztam az asztaltársaságtól, akikkel rendszeresen találkozni szoktam a Várnegyed egyik füstös és homályos, de barátságos borozójának különtermében. Kell egy, vagy több hely, ahol az ember kiengedheti a gőzt, ha már nem bírja elviselni a kamatrabszolgasággal járó megalázó terheket, és azt sem, hogy szüntelenül győzködik fizetett reklámokkal, kampányokkal, önleleplező média-szemfényvesztésekkel meg egyéb hazugságokkal, hogy neki ez tulajdonképpen jó. Csalódottságomat és kiábrándultságomat csak tovább fokozta új regényem kálváriája, melyet a lila ködben tenyésző slapajok ilyen-olyan indokkal elutasítottak, „ideologikus riportnak”, „szinopszisjellegűnek” bélyegezve, vagy arra hivatkozva, hogy „az emberábrázolás hagyományos módja felett már eljárt az idő, most posztmodern hangra van szükség”. A modern hangvétel intuitív keresése helyett inkább ledőltem odahaza, hogy kialudjam magam.

✣

Álmomban, holdtölte idején, a balatoni házban jártam, ahol gyermekkoromban oly sokszor éreztem boldognak magam. Az ébrenlét temérdek kudarcából jócskán vihettem magammal álomországba is, ahol éppen azon fáradoztam, hogy a régi cserépkályhában elégessem új művemet. A tűz már lobogott, nyúltam volna a regényért, amikor valaki megfogta a vállam. Ez megijesztett, hiszen úgy tudtam, egyedül vagyok a házban. Egy harmincnyolc év körüli férfi állt mögöttem, borotvált arca volt, hegyes orra, riadt szeme, sötét hajának egy tincse becsüngött homlokába. Rosszallóan nézett, majd köntöse zsebébe nyúlt, ahonnét zsíros, piszkos fekete sapkát vett elő, melyre sárga selyemmel nagy „M” betű volt hímezve. Fejére tette, s megmutatta magát előbb profilban, majd szemtől szemben. Leesett az állam a megdöbbenéstől, Mihail Bulgakov halhatatlan hőse, a Ponczius Pilátus lovagról regényt író Mester termett előttem az ürességből.

– Hiába égeted el – mondta –, egy regény sohasem pusztul el. De hiszen ezt magad is tudod. Emlékezz rám, én is tűzre vetettem a művem, melyet oly sok fáradtsággal írtam, és a kedvesemet, Margaritát leszámítva minden-

* A szerző válogatása a folyóirat részére. A címet a szerkesztőség adta.

ki közömbösen fogadta, sőt ellenségnek tekintett miatta. Holott kizárólag a hőseimnek éltem, átlényegültem értük, kicsit bele is haltam, hogy meséjüket nem szőhetem tovább, ám abba kellett hagynom, mert ők így kívánták. Akkor bekerültem az irodalom világába, amire sokáig iszonyattal gondoltam, hiszen összeomlott az életem miatta, bolondok közé zártak, ahonnét Margarita önmagát feláldozva, az ördöggel cimborálva kiszabadított, de hiszen tudod; kamaszkorodban találkoztunk először, akkor fogadtál lelkedbe a többiekkel, Wolanddal, Korovjovval, Azazellóval, Behemóttal, Pilátussal, Jesuával, Hontalannal, Berliozzal és másokkal együtt. Mi azóta nem a regény lapjain vagyunk, mint holt betűk, hanem benned létezünk. Újra és újra eljátsszuk neked történetünket, akárcsak színházban a szereplők; mikor kedved van, megnézel minket, így lehetek én itt veled most, amikor nagy szükséged van rám – a Mester itt rövid szünetet tartott, de nem a hatás kedvéért, hanem, hogy kijavítsa magát, mint a szerző, mikor hibát ejt a hamarjában papírra vetett szövegben, majd így folytatta –, nemcsak rám van szükséged, hanem ránk: nem egyedül érkeztem.

A másik álombeli látogatóm a szépséges Margarita Nyikolajevna volt, akinek tekintetéből azóta nem áradt a magány, mióta rátalált a Mesterre.

– Akiknek szüksége van rád, azokhoz el fog jutni minden szavad, de még a gondolataid is – folytatta Margarita. – Már épül a hajlékod, te magad építed álmaidból, földig érő ablakai lesznek, olyan felfutó vadszőlővel, mely egészen a tetőig kúszik. A házban esténként vendégül láthatod a szeretteidet és a barátaidat, akiket tisztelsz. Gyertyafénynél, terített asztalnál éled át az egységélményt velük. Meglátod te is, mindig úgy van, ahogy lennie kell, semmi sem hiábavaló, most pedig megcsókolom a homlokodat, hogy felébredj az álmodból.

✣

Kinyitottam a szemem. Felkeltem az ágyból. Odamentem az íróasztalhoz, melyen ott hevert új regényem kézirata. Leültem a székre, majd tekintetemet Mihail Afanaszjevics Bulgakov bekeretezett fényképére szegeztem. Falba vert szögre volt függesztve más mesemondó mesterek portréja mellé. A képen Bulgakov a jobb tenyerébe támasztotta állát és elgondolkozva nézett maga elé. Jól fésült, az arca simára borotvált, mint mindig, öltönyt visel hófehér inggel, szemei karikásak, homlokán a szemöldökeivel párhuzamosan hosszú és mély ránc fut végig. Talán ő is a szépséges Margarita csókjára vár, s mialatt gondolkozik, újra és újra összerakja, majd szétszedi álmait, halhatatlan hősökké teremti őket, majd egyetlen mondattal nyugovóra bocsátaná őket, mint a Mester Ponczius Pilátus lovagot, Júdea ötödik helytartóját. Bulgakov arcán tükröződik az alkotó és teremtő ember által megélt boldogság, melynek mélyén megszenvedett évek, hónapok, napok, órák és pillanatok véres küzdelmekkel teli emléke nyugszik, mert csakis ez teheti kiegyensúlyozottá és magasztossá, kizárólag így válhat örökkévaló önmagává.

Ezt az arcot most olyannak láttam, amilyen gyermekkoromban szerettem volna lenni, mikor a balatoni nyaraláskor beleolvastam *A Mester és Margaritá*ba, melyet először lány unokatestvérem kezében láttam a strandon, ahol a tudomásomra hozta, „jó könyv, amit mindenképpen el kell olvasni, ha írni szeretnél". Ez az arc megőrizte tisztaságát, a félelem és a mellőzöttség hullámai többé nem tehették torzzá, magán viseli a közelgő húsvét legtitkosabb és leggyönyörűbb ünnepélyességének emberfeletti titkait. Ez az arc egyértelművé tette még a kimondott szóval örökké elvesző, megmagyarázhatatlan misztériumot is.

Valaha arra gondoltam, milyen jó lenne, ha a Bulgakovról elnevezett utcában élhetnék, és min-

den felébredés után örömmel győződnék meg erről reggelente, de azóta rájöttem, hogy vannak más utcák is, amelyek önmagamhoz vezetnek.

TÉLI NAPFORDULÓ

Általában hetente találkozunk nyugdíjas könyvtáros barátommal, Mezősi Lajossal. Olyankor ráérősen sétálunk a Múzeum körúton. Benézünk néhány antikváriumba: ritkaságokat, érdekességeket keresünk, s ha szerencsénk van, valamelyikünk elcsíp egy-egy kötetet vagy képeslapot. A hangsúly azonban a szellemi együttléten, főként a beszélgetéseken van. Míg hűvösre nem fordult az idő, gyakran tértünk a Múzeum-kertbe, kerestünk egy üres padot. Valamelyikünk táskájából vagy szatyrából előkerült egy üveg bor vagy pálinka, kis szalonna, esetleg kolbász és némi kenyér. Úgy hisszük, falatozva, iszogatva könnyebben válthatjuk meg a világot. Aki arra sétált, talán azt hitte, két túlkoros diák beszélget, időnként vitatkozik egymással a lét és nemlét értelméről, Hamvas Béláról, Julius Evoláról, René Guénonról vagy Kaczvinszky Józsefről. Gyakran kerül napirendre a huszadik századi magyar történelem, különösképpen a második világháború és az 1956-os szabadságharc fordulópontjai… Igen. Vitázunk is, ha úgy fordul a kedvünk, a legfontosabb kérdésben azonban ugyanazt valljuk: hiszünk a teremtésben, abban, hogy minden megnyilvánulás hátterében a csakis önmagamként megragadható emberfeletti önvaló van és nem az anyag.

Legutóbb, a hideg miatt, csak kevés időt töltöttünk a kertben. Az egyre közeledő téli napfordulóról, december 21-éről beszélgettünk: a föld északi féltekéjén ilyenkor a legrövidebb a nappal és leghosszabb az éjszaka, ettől kezdve azonban növekednek a nappalok és rövidülnek az éjszakák.

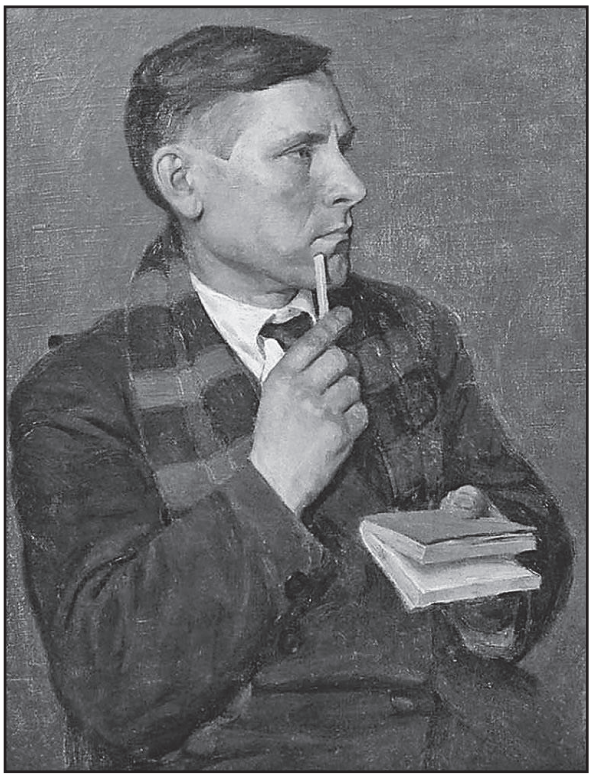

Mihail Afanaszjevics Bulgakov (1891–1940)

„A világosság világít a sötétségben, akkor is, ha a sötétség nem fogja fel”, idézte szabadon János evangéliumának egyik sorát Mezősi. Szerinte képtelenség a véletlenre fogni, hogy a világtörténelem egyik leggonoszabb diktátora, Joszif Visszarionovics Sztálin alig néhány nappal a téli solstitium előtt született. Ezt követően tovább beszélgettünk adventről, karácsonyról, Mithrász-kultuszról, Sol Invictusról.

Ilyenkor gyakran érzem úgy magam, mintha Bulgakov főművébe, *A Mester és Margaritá*ba csöppentem volna, melynek elején egy költő és egy szerkesztő vált szót egymással, csak éppen ellenkező szándékkal, ateista világnézetük megerősítéseképpen.

A Múzeum körútra visszatérve ez az érzés még erősebb lett bennem, amikor az egyik sar-

Nyikolaj Radlov: Mihail Bulgakov portréja

kon néhány különös alakot láttam meg. Kétségkívül volt bennük valami „bulgakovi". Keletről érkezett tanítók módjára öltöztek, köntösük világos volt, hajukat levágatták, télvíz idején szandálban jártak, hónuk alatt könyveket tartottak. Időnként megszólítottak valakit, akiről úgy vélték: a karácsonyi bevásárlás lázától már kellőképpen megszédült ahhoz, hogy nézeteikkel rokonszenvezzen.

Mezősi tekintetében különös fény villant. Jól tudtam, mi következik. Lajos már alig várta, hogy leszólítsák. Kedvenc szórakozásai közé tartozott elbeszélgetni az ilyen figurákkal, akiknek általában néhány percen belül bebizonyította, hogy fogalmuk sincsen arról, amit hirdetnek. Minden érvet és ellenérvet visszavert. Ha úgy látta jónak, mondanivalóját keresztény, iszlám, hindú, buddhista, taoista szentkönyvekből vett idézettekkel támasztotta alá. Hiteles bölcsekre hivatkozott, akikről szegény „igehirdetők" életükben nem hallottak, s akikkel szemben mesterként bálványozott szélhámosaik legfeljebb általnítóknak nevezhetők, azoknak is csak a legnagyobb jóindulattal.

Most azonban olyasmi történt, ami Mezősit és engem is megdöbbentett. Nem a megszokott figurákkal találtuk szembe magukat. Egyikük erős akcentussal beszélt magyarul, a másik kettő pedig teljesen alkalmatlan volt a hittérítésre, inkább csak bohóckodott. Az átadott szórólapot végigfutva egyértelművé vált, hogy egy újabb álspirituális szekta különítményével találkoztunk. Mint kiderült, az önmagát egyháznak kinevező társaság különféle tiszteletre méltó személyekkel azonos rangra helyezi Vlagyimir Iljics Lenint.

Mezősi nem késlekedett hangot adni felháborodásának. Hosszasan magyarázta, ki is volt Lenin valójában, amiről a fiatalok láthatóan nagyon keveset tudtak. A kommunizmus szó hallatán egyiknek derengeni kezdett valami, azt találta mondani, hogy az nem is olyan rossz dolog és tulajdonképpen jobbítaná az emberek életét, ha egyszer megvalósulna.

Mezősi azonban nem adta fel: hangsúlyozta, nincs még egy olyan szemlélet, mely az emberrel oly keveset törődne és annyira ne venné tekintetbe, mint a kommunistáké.

„Hogyan vélekedhet valaki a kommunizmusról úgy, hogy majd megszünteti az emberek halálfélelmét, a bűnözést vagy a hatóságokat? Pénzre sem lesz szükség, ingyen lehet majd elvinni az árukat a boltokból, mert a kommunisták elérik azt is, hogy mindenki öntudatból dolgozzon. Azokról az ostobaságokról nem is beszélve, amiket Lenin összehordott az anyagról meg a tudatról. Mi az, hogy az anyag a tudatban tükröződő, de attól függetlenül létező objektív realitás? Aki ezt így tapasztalja, az elmebeteg, az idióta!"

Mikor a könyvtáros látta, hogy érvei nem hatnak, elővett egy folyóiratot a szatyrából. Fellapozta, hogy megmutasson néhány fotót, mely Leninről készült, röviddel a halála előtt, amikor a megszállottság és a demencia teljesen elhatalmasodott rajta.

„Nézzétek meg ezt az arcot, ez már nem is ember, hanem egy meghülyült ördög! Ezt akarjátok ti példaképnek tekinteni?" – tette fel a költői kérdést. A fiatalok alaposan szemügyre vették a képet, melyen Lenin tolókocsiban ül, teste elgyötört és eszelős tekintettel bámul a semmibe. Ez hatott. Nem volt több ellenvetésük, némán indultak az Astoria irányába. Mi pedig gyorsan kerítettünk valamelyik boltban még egy üveg bort és visszatértünk a Múzeum-kertbe. Szerettük volna méltóképpen megünnepelni, hogy a legsötétebb nap küszöbén is felderengett némi fény.

MORS TRIUMPHALIS

1.

Ugyanoda zártak be, ahol néhány nappal korábban Barabást őriztük. Corneliust másutt tartották fogva, hogy ne üzenhessünk egymásnak. Magányosan tűnődtem a sötétben. Őreimet nem láttam, csak a szuszogásukat hallottam. Vernusnak egyszer sem volt bátorsága ahhoz, hogy négyszemközt maradjon velem a börtönben. Minduntalan sok légionárius kíséretében jött. Talán sohasem fogom megtudni, hogy mi játszódott le benne, mialatt mi Jézus sírját őriztük.

Eszembe jutott Vernus terve, amit régóta dédelgetett magában: „Pilátus hamarosan visszatér Cezareába és akkor fellázadhatnánk – e gondolat a rögeszméjévé vált. – Kifosztjuk a templom kincstárát, abból kifizetnénk az elmaradt zsoldokat. Nekem elegem van a régi istenekből. Mert azok nem jutalmazzák a jókat, a rosszakat pedig nem büntetik. Csak egyet akarok, de az legyen bőkezű. Mit bánom én, ki volt ez a Jézus, akit ma keresztre feszítettünk! Felőlem akár lehet az Isten Fia is, nekem olyan mindegy. Legyen hát ő az új Isten, ha már ennyire rajongtok érte! Mi leszünk az ő katonái, az ő nevében alapítunk új, önálló tartományt Júdeában."

Vajon felkínálták neki a hatalmat, vagy ő kérte a századosi rangot az árulásért cserébe? Hogyan juthatott eszébe, hogy minket nevezzen összeesküvőnek? Lehet, hogy hibát követtem el? Ha velünk van és újfent szembesül az istenség megnyilvánulásával, talán örökre megváltozott volna? Ki tudja? Valami azt súgta, hogy mellőzzem őt, amikor kijelöltem az őrséget Jézus sírjánál.

A rácsos kapu kinyílt és Procula alakja tűnt fel előttem, három légionárius kísérte, fáklyákat tartottak a kezükben.

– Szabadítsátok ki! – parancsolt rájuk Procula.

Őreim értetlenül néztek a légionáriusokra, de mielőtt bármit kérdezhettek volna, leszúrták őket. Levették rólam a nehéz bilincseket. Az asszony megölelt.

– Minden készen áll a szökésedhez – magyarázta. – A városfalon kívül lovakkal várnak az embereim.

– Az embereid?

– Pilátus még Cezareában kiválogatott néhány légionáriust, megparancsolta nekik, hogy történjék bármi, az életük árán védelmezzenek és engedelmeskedjenek.

Szempillantás alatt mértem végig mindet. Barátságtalan alakoknak látszottak, amolyan kegyetlen praetoriánusoknak.

– Mi történt Pilátussal?

– Megint rosszul van! Elájult.

– Vernus és Valerius?

– Nem tudom hová tűntek! Délután elhagyták az Antonia-várat. Induljunk!

Rossz előérzetem támadt.

– Várj! Ki kell szabadítanunk Corneliust és a többi kafarnaumi katonát is.

– Nincs idő másokkal törődni! Örülj, ha magadat mentheted.

– Egyedül nem megyek.

– Még a lándzsáért is vissza kell mennünk.

– Milyen lándzsáért?

– A pilumért, melyet a Golgotán Jézusba szúrtál.

– Azt már hiába keresnénk. A föld nyelte el.

– Te vagy a lándzsa Longinusa. Majd megmutatod, hogy hová ástad el.

Procula nevetett. Ez a nevetés leleplezte őt. A hozzám legközelebb álló légionáriust gyomorszájon vágtam könyékkel és elvettem a kardját, a többiek nekem támadtak. A harc zajára újabb légionáriusok rohantak le a lépcsőn, velük volt Vernus és Valerius. Túlerőben voltak, kilátástalannak tűnt a küzdelem. Megadtam magam.

– Ha nem árulta el neked, mi majd kiszedjük belőle a titkot – mondta Valerius.

Újra megbilincseltek.

– Miért tetted? – kérdeztem Proculától.

– Igazad lehetett, amikor azt mondtad, hogy testvérek vagyunk: anyám és Tiberius házasságából valóban született egy fiú csecsemő, akiről úgy tudjuk, hogy korán meghalt. Talán vér szerint a testvérem vagy, de lélekben nem. Augustus unokái a hatalmat akarják, bármilyen áron, nem úgy, mint te.

– És Jézus? Csak megjátszottad a hited?

– Jézussal, vagy nélküle, de császárné leszek egy napon. Ha a hatalom Jézuson múlik, akkor hiszek benne. Bosszút állok Tiberiuson és a családján, akik miatt egész életemben szenvedtem.

– Megrontanál sok ezer életet azért, mert a tiedet megrontották?

– Igen! – kiáltott, a hangja izzott a gyűlölettől. – Tudjátok ti, hogy mit érez egy ártatlan teremtés, akit a bortól és izzadságtól bűzlő férfi test maga alá gyűr? Egy császár ugyanúgy bűzlik, mint egy tetves paraszt…

– Tudom, mennyit szenvedtél, Procula, de így semmit sem teszel jóvá. Egy élet szenvedéseit, nem lehet mások kínzásával helyrehozni.

Arcon ütött.

– Nekem te ne prédikálj! Mi vagy te? Halljam, hol van a lándzsa? Nekem a csodatévő pilum kell, azzal fogom legyőzni a császárt.

– Elnyelte a föld – jelentettem ki. – Elnyeli azokat is, akik méltatlanul akarják birtokolni.

Erre ütni és rúgni kezdtek. Procula távozott. A kard markolatával kitörték több fogamat, vér szivárgott a fülemből és a szám sarkából, az egyik szemem úgy bedagadt, hogy nem láttam vele.

Valerius többször megkérdezte:

– Hol a lándzsa? Megmondod végre, vagy itt akarsz megdögleni?

Nem feleltem.

Imádkoztam, hogy minél előbb legyen vége, azután elájultam a fájdalomtól.

2.

Corneliust csak a tárgyaláson láttam viszont. Cezareában álltunk a haditörvényszék elé. Nem kaptunk kegyelmet. A halálos ítéletek felolvasása után ismertették a szíriai helytartó, Vitellius levelét, aki hosszasan sorolta és méltatta Afrika tartományban véghezvitt háborús hőstetteinket, majd sajnálkozását fejezte ki légionáriushoz méltatlan viselkedésünk miatt: hangsúlyozta, hogy a történtek ellenére egészen a halálunkig kötelesek vagyunk a római császárt szolgálni.

A haditörvényszékről az amfiteátrum egyik börtönébe vittek minket. Addigra már elkészítették azokat a libellusokat, falra festett hirdetményeket, melyek rendkívüli küzdelmet ígértek a népnek. Tudatták velük, hogy a következő cirkuszi játékokon a pompa, a felvonulás és a

venatio, az állathajsza után két légionárius méri össze erejét a birodalom legkiválóbb gladiátoraival.

Utoljára láttam hát Cezareát, híres épületeit, a széles utcáit, és a *panem et circenses* örvényében önmagukról megfeledkezett, tébolyultan fuldokló lakóit.

Ők sem tudták, hogy mit cselekszenek…

Görögök, szíriaiak, rómaiak, zsidók lakták. Öntudatlanul bolyongtak a városban, melyet Nagy Heródes király tizenkét évig építtetett, remek mérnökök tervei alapján. Alexandria példája lebegett a szeme előtt. Több színháza volt, hatalmas hippodroma, s a tengerrel szemben márványtemploma, mely a császár tiszteletére épült. A város különböző pontjait földalatti utak kötötték össze, ezeken több szekér kényelmesen elfért egymás mellett.

Egyik éjszaka elkezdődött a vándorlás az amfiteátrumhoz, az utcákat elözönlötték a fecsegő népek. Le se feküdtek, hogy reggel jó helyről nézzék végig a vérontást. Inkább az amfiteátrum kényelmetlen padjain aludtak egy keveset, pokrócba burkolták testüket.

A zárka homályos sarkába húzódtam. Behunytam a szemem. Magamban mondtam el az imát, melyet Jánostól hallottam, közvetlenül Jézus temetése után:

„Atyánk,
szenteltessék meg a te neved,
jöjjön el a te országod,
mindennapi kenyerünket
add meg nekünk naponta,
és bocsásd meg nekünk vétkeinket,
aminthogy mi is megbocsátunk
minden ellenünk vétkezőnek,
és ne vígy minket kísértésbe.”

A halálra készültem. Talán ez az ima megtisztítja saját sötétségemet, hogy a fény ezáltal növekedjék bennem és a külvilágban. Saját eltemetett mélységembe szóltam.

Az őr kinyitotta a zárka ajtaját. Maga előtt vezetett a spoliariumba, a vetkőztetőbe.

A porondon elkezdődtek a gladiátorok harcai…

A küzdőtér közepét vadonná alakították át, sziklákat és fákat hurcoltak be, ellenőrizték a süllyesztőket és a felvonókat. Bíborszínű drapériákat erősítettek a bejáratok fölé, virágfüzérekkel díszítették az oszlopokat.

A porond felett széles díszerkély, podium volt, ott helyezkedtek el az előkelőségek márványkarosszékeikben. Közepén, a főbejárati kapuval szemben volt a praefectus páholya, onnét nézte a játékokat Procula, Valerius és Vernus is. Az erkélyt aranyozott bronzrácsozat védte. A podium felett egyre szélesedve következtek az első, második, harmadik emelet ülősorai.

A küzdőtéren találkoztam újra Corneliusszal. Századosi egyenruhát viselt ő is. Felsorakoztak az ellenfeleink, összesen nyolcan.

A hoplomachusoknak hatalmas, ragyogó ércpajzsuk, szélespengéjű rövid kardjuk volt. Leeresztett rostélyú, tarajos, nagy sisakjuk harcias benyomást keltett a nézők között.

A murmillók szorosan fejhez simuló sisakot viseltek, amelynek egyetlen dísze a tetejére erősített aranyozott bronzhalacska volt. Gyermekkoromban az öregek még gallusoknak hívták őket, de a kis hal a sisakjukon, a mormyr, megváltoztatta a nevüket. Bőrrel vont, szép tarkára festett, álluktól bokájukig érő, négyszögletes, domború fapajzsaikhoz ütögették fegyverüket.

A trákok tollforgóval ékesített sisakot, aranyos cifrasággal kivert, térden felül érő lábvértet hordtak. Jobbjukban a sarlószerű, kampóformán befelé hajló hegyű kardot fogták. Herkulesi termetű gladiátorok voltak, fegyverük, akár a pajzs mögött is mély sebet vágott. Kis, kerek acélpajzzsal védekeztek.

A hálóvető-gladiátorok, a retiariusok homlokát szalag övezte, sisakot nem viseltek. Egyedül az ő arcukat nem fedte rostély. Mezítláb küzdöttek. Felsőtestüket sem fedte ruha, derekukon széles bőröv volt, ahhoz erősítették a lábszáruk közt átvetett ágyékkendőt. Pajzsuk nem volt. A bal karjukat páncélujj fedte, ennek a vállnál felkanyarodó, merev vége védte nyakukat. Jobbjukban hosszú nyelű, súlyos, háromágú halászszigony volt. A vállukon nyugodott gondosan összegöngyölítve a sűrűn csomózott, erős háló. Bőrövükben rövid tőrt tartottak.

Hirtelen elcsendesült a nézőtér.

Hátunkat egymásnak vetve néztünk szembe az első négy gladiátorral.

Leghamarabb a retiarius esett el. Cornelius megkaparintotta a szigonyát, s azzal szúrta le a murmillót. Erre az őrök újabb gladiátorokat vezényeltek a porondra. Ügyeltek arra, hogy egyenlő harc sohase alakulhasson ki.

Az egyik hoplomachus megszúrta Corneliust, de a seb, csak harciasabbá tette.

Úgy küzdöttünk, mint annak idején, bármelyik csatában Afrika provinciában.

A gladiátorok egymás után váltak harcképtelenné. Hörögve kínlódtak a porban. Ruhánk és arcunk véres lett tőlük. Sebeink erősen véreztek. Gyengültünk, de tudtunk még küzdeni.

Két trák bírta a legtovább. Az alacsonyabb mélyen a húsomba vágott, leszúrtam őt is.

Megfordultam. Cornelius is legyőzte minden ellenfelét.

A díszpáholyból tanácstalanul figyeltek minket. Nem erre számítottak. Pilátus törte meg a csendet:

– Folytassátok a harcot, egymás ellen, életre-halálra!

Az őrség, Vernus vezetésével bevonult a porondra.

„Ha megölöm Corneliust, szabad vagyok? – tettem fel a kérdést magamnak. – Csakhogy a földön nincs szabadság. Vagy szabadság az, ha az ember szabadon választhat börtönei között?

Szabadon eldönthetem, hogy hol töltöm a büntetésemet, Rómában, Afrikában, Júdeában… Csak a falak vastagsága változik, az ablakok méretei, meg az ágyak bűze, a fénytelenség mindenütt állandó. Nem! A földön nincs szabadság. Valaha az aranykorban létezett, de ma már nincs. Bebörtönöztük magunkat, előbb a vágyainkba zárkóztunk, aztán a testünkbe. Mert bármit akarsz elérni, mindig az üdvösséged az ára. Állandó a kísértés. Bűnök és vétkek árán nagy nehezen leszel valakivé vagy valamivé, de bármit érsz el vagy szerzel meg, az örökké nem maradhat a tied. Vagy elveszíted, vagy megfosztanak tőle. Az anyádat, az apádat, a szerelmeidet, a családodat, a barátaidat, mind elveszíted. S olyankor rájössz, hogy mennyire kiszolgáltatott lettél. Szabadság csak odafönt van, az égben, ahová a golgotai kereszt magamban rejlő középpontján át vezet az út. S ami ott van, ahová magam tartozom, az nem kívánhatja, hogy bármilyen, szabadságnak kikiáltott, népvakítás nevében engedelmes legyek."

– Missus! – ordították a nézők. – Elbocsátani!

Cornelius lassan térdre ereszkedett, majd eldőlt. Tenyerét a gyomra tájékára szorította, a retiarius tőre felhasította hasfalát, erősen vérzett. Nehezen lélegzett.

Két szolga sietett hozzánk. Nem engedtem, hogy hozzá nyúljanak. Fölé hajoltam. Azt suttogta:

– Elkészültem az útra…

– Tudom, mindig mondtad, engem is megtanítottál rá.

– Ismételd el! – nyögte, véres csík futott ki a szája sarkán. – Kérlek, mondd el, hogy mire tanítottalak!

– A harcban állandóan a győzelemre törekedj, de úgy, hogy közben készen állsz testben és lé-

lekben a halállal való szembesülésre! Fogadd el a halál kihívását! Ne csak az ellenfelet győzd le, hanem a megsemmisülést is. Ne arra készülj, hogy végleg elmúlsz, hanem a felemelkedésre, a mennybemenetelre, a beteljesedésre. A halál legyen híd számodra, melyen keresztül magasabb világokba lépsz. Mindegy akárhány esztendősen esel el a harcban, önmagadban a legmagasabb fokon kell állnod abban a pillanatban. Úgy gondolj a halálra, mint a testbeli életnél magasabb rendűre, önmagadat pedig áldozatként kínáld fel! Csakis így győzheted le a halált. Ez a diadalmas halál, a mors triumphalis misztériuma.

Mikor befejeztem, utolsó leheletével lehunyta a szemét. Eltávozott. Akkor fúródott a földbe mellettem a lándzsa. Először azt hittem, meg akarnak ölni, csak roszszul vettek célba, de más történt. Mindenki felállt a helyéről és a felhőkre mutatott.

– Nézzétek! – sikoltott fel Procula.

A lándzsa az égből esett le. Ugyanaz volt, melyet a Golgotán Jézus bordái közé szúrtam. Nem római pilum volt. Ezt a lándzsát, ahogyan Arimateai Józseftől megtudtam, Pineas, a vén próféta kovácsoltatta egykor, a mágikus erő jelképeként. Ezzel adott jelet Józsua katonáinak a Jerikó falait leomlasztó hatalmas kiáltásra, ezt dobta Saul király féltékenységében az ifjú Dávid felé, ezt tartotta kezében Nagy Heródes, mikor élet és halál ura volt, ezt hozta magával a templomi őrség a Golgotára, hogy bizonyítsák, felhatalmazták őket arra, hogy megtörjék Jézus csontjait.

3.

Sokakat megrendített Jézus keresztre feszítése. Némán, vagy zokogva búcsúztak Mesterüktől, akiben azon az utolsó órán erősebben hittek, mint bármikor. Mintha testvérük haláltusáját figyelnék. Az sem kizárt, hogy ők voltak többen, csakhogy a főtanács által feltüzelt csőcselék elnyomta halk hangjukat.

Jézus anyja, Mária és egy fiatalember, akit láttam a Gecsemáné kertben is, mégis a kereszt

közelébe férkőzött.

– Asszony, nézd, a fiad! – kérte Jézus az anyjától, majd a fiatalemberhez fordult. – János, nézd, az anyád!

Megparancsoltam a katonáknak, hogy küldjék el őket. A bámészkodók közül kivált néhány rabbi, hívtak, hogy menjek hozzájuk.

– Törjétek el a kivégzettek csontjait! Nem akarjuk, hogy sokáig a kereszten maradjanak!

Nemsokára alkonyodik. Számotokra is hamarabb véget ér az egész, mehettek pihenni.

A Holt-tenger felől gyülekező sűrű felhők elérték az égen tündöklő napkorongot, elnyelték a gyilkos sugarakat.

– Szomjazom – suttogta Jézus. A katonák ecetbe mártott szivacsot nyújtottak felé, nádszálra tűzve.

Hirtelen feltámadt a szél.

Gyorsan terjedt a hír, a nép üvöltött örömében. Szinte megbabonázta őket, hogy hamarosan láthatják kimúlni a három elítéltet. Néhány templomőr önként ajánlkozott a feladatra. Hozzáláttak, hogy megtörjék a latrok csontjait és a koponyájukat.

– Bevégeztetett… – suttogta Jézus. – Atyám, a kezedbe ajánlom lelkemet.

Teste mozdulatlanná vált.

– A Messiás csontjait is törjétek össze! – követelte a csőcselék.

– Várjatok!

Meg akartam akadályozni Jézus testének aljas megcsonkítását. Sok harcban szolgáltam a császárt, de sohasem éreztem örömet gyilkolás közben. Mindig iszonyodtam azoktól a társaimtól, akik élvezték a vérontást.

Kivettem az egyik templomőr kezéből a lándzsát, a negyedik és az ötödik borda között átszúrtam mellkasát. Mint amikor a harctéren megállapítom, hogy a megsebesített ellenség életben van-e még. A testből vér és víz ömlött ki. Térdre zuhantam, eltakartam a szemem. Katonáim értetlenül figyeltek, nem értették, milyen erő lett úrrá rajtam.

Hallom, ahogy hullámokban söpör végig a homokvihar a Golgotán. A Nap eltűnik a nyomasztó, fekete felhők mögött. Dörög a mennybolt, villámok hasítják az eget. Elsötétül minden. A Föld reng, meghasad a lábunk alatt. A lándzsát elnyeli a feneketlen mélység.

Két tenyeremet az égre emelem. Megint rám tör a pokoli roham, a hályog következménye. Émelygek, hányingerem van, s a szemeim annyira fájnak, attól félek, megvakulok.

Ujjaim véresek. Mikor Jézust megszúrtam, a lándzsa rúdját és kezeimet elöntötte a vér. A szemeimhez kapok, ökleimmel dörgölöm mindkettőt.

A színek és az alakok egybeolvadnak előttem. Keservesen ordítok. Már egyik szememmel sem látok! Vagy mégis? Mintha parányi, fehér pont izzana belül, a sötétség legmélyén. Egyre tágul, fényesedik, szinte napkoronggá válik.

A világ rohan a szakadékba, elpusztul, csak az élheti túl a katasztrófát, aki megfordul.

Önmagamban van az Isten országa!

A vihar elcsendesült, az eső áztatta tömeg szétszéledt, aki csak tehette, gyalogolt haza a Golgotáról. Maroknyi fáradt légionárius állta körül a kereszteket. Parancsra vártak.

Újra feltűntek a gyászruhába öltözött asszonyok. A katonák utat engedtek nekik. Velük tartott Arimateai József, aki kehelyben fogta fel Jézus vérét. Úgy álltam ott, mint aki arra vár, hogy valaki megmondja, mihez kezdjen.

Mária leborult a földre, melyet Fia vére áztatott. Törékeny karjaival átkarolta a keresztet és zokogott. János kendőt terített a vállára, átkarolta a gyászoló asszonyt.

– Életében nem értettük meg Jézust – vallotta be János –, kereszthalála a legnagyobb csoda, mert így mutatott rá a bennünk rejlő útra.

Önkéntelenül tört ki belőlem a gondolat: – Bizony, Isten Fia volt.

A légionáriusok türelmetlenül figyelték zavarodott viselkedésemet. Jézus hozzátartozói, tanítványai és ismerősei a saját fájdalmukba zárkóztak, búcsút vettek a Messiástól.

Valaki megszólalt mögöttem, mintha folytatni akarná a gondolatomat.

– Isten emberré vált, hogy az ember isteni önmagává válhasson. A papok és Izrael vezetői azonban nem ismerték fel. Téged, százados, megszelídített a szenvedése és visszatartott, hogy Isten Bárányának a csontját törd. Nem a mi papjaink, hanem te tartottad be Mózes törvényét.

4.

És most Cornelius feküdt a porban a szemem előtt. A többiek csak az élettelen testet látták. Ők sohasem fedezték volna fel tekintete mögött a héroszt, aki hitt abban, hogy a Sacrum Imperium, egykor, valamelyik császár uralma alatt helyreáll. Amikor az uralkodó világkirályként kormányoz, az égiekkel egyetértésben, az emberiség mennyei országba törekszik, mélyebb és magasabb önmagához halad.

Császárrá azonban senki sem teheti magát, csak akkor, ha erre a Mennyből felhatalmazást kap.

Megragadtam a lándzsát és nyílegyenesen belevágtam az egyik ízléstelen kőbálványba, amivé emberi kéz aljasította az isteni teremtményt. Nem az istenséget bántottam meg, hanem azoknak üzentem hadat, akik ezt a megdermedt világot kormányozzák. Azoknak, akik elfelejtették származásuk titkát. Akik csak szónokolnak az égiekről, de felfelé már képtelenek tekinteni: övék a hatalom, övék a pénz, övék a fegyver…

Vernus ki akarta húzni a lándzsát a szoborból, de megégette a tenyerét. Arca eltorzult a fájdalomtól.

– Ne bántsd a lándzsát, mert meggyilkol! – kiáltottam rá. – Pusztít, vagy gyógyít, attól függ, ki közeledik hozzá. Még nem vagy méltó rá, hogy megérintsd! Majd, ha legyőzted a kísértést, akkor a tied. Előbb ébredj fel az álomból! Légy önmagad! Ez az utolsó alkalom, hogy megtérj. Ha nem teszed, elporladsz.

Légionáriusok támadtak rám, hogy elfogjanak.

– Hagyjátok békén! – parancsolt rájuk Vernus.

Elkésett. Az egyik már felém szúrt hátulról. Akkor a lándzsa villámokat szórt magából, s leterítette a támadókat.

Vernus leborult előttem. Talpra állítottam.

– Légy Krisztus századosa! Keresd meg és szolgáld a híveit! Ne feledd! Az, aki vezér, híd a többieknek.

A szobor apró darabokra robbant. A talapzat alatt megrepedt a talaj és mély árkok keletkeztek minden irányban. Rengett a föld. A díszpáholy leomlott. Belém csapott a villám.

Nem éreztem fájdalmat. Az égből vakító fény sugárzott rám. Hatszárnyú szeráf röppent elém, átöleltük egymást. Csak felfelé néztem. Útközben láttam a nyomorultakat, a test nélkülieket, akik a köztes létben csalódottan repkedtek az amfiteátrum felett: – Vért! Vért! Vért! – így sóvárogtak, és káromoltak engem. Végül olyan erőteljes, ragyogó fény fogadott, hogy beleszédültem. Mégsem rettentem meg, nem féltem az alakoktól, emlékeztem rá, hogy az érzéki világban szerzett élmények kísértetei között járok újra. Imádkoztam a kísértésben, majd rájuk szóltam, hogy nyomtalanul ellobbanjanak, mint a gyertya lángja.

– Ti nem léteztek – az én teremtményeim vagytok. Csak én vagyok. Hiszen voltam, aki voltam, voltam, aki vagyok, voltam, aki leszek; vagyok, aki voltam, *vagyok, aki vagyok,* vagyok, aki leszek; leszek, aki voltam, leszek, aki vagyok, leszek, aki leszek – teljes önmagam, végtelenül.

A tavaszi Niszán hónap elmúlik, elpusztul Jeruzsálem, ahogy Róma is, de az öröklétnek soha, semmikor sincs vége.